

واکاوی راهکارهای ایجاد وحدت میان تشیع و تسنن در تحکیم جامعه اسلامی

حجت الاسلام مهدی اماندادی قطب آبادی^۱

^۱ طلبه حوزه علمیه قم، مبلغ و محقق علوم اسلامی (نویسنده مسئول)

چکیده

در این تحقیق به راهکارهای ایجاد وحدت میان شیعه و سنی در تحکیم جامعه اسلامی خواهیم پرداخت. درباره عوامل تشکیل دهنده وحدت شیعه و سنی دیدگاه‌های گوناگونی بیان شده است که در این تحقیق به بعضی از آنها اشاره کرده‌ایم. بی‌گمان آیات و روایات اسلامی متعددی به مسأله وحدت اسلامی، پرداخته و راه‌های رسیدن به وحدت را نشان داده‌اند. اگر شیعه و سنی وحدت داشته باشند، بدون شک دشمنان اسلام دیگر نمی‌توانند جنگ و خونریزی میان مسلمانان راه بیاندازند و این گونه جهان اسلام را پراکنده و مانند لشکر شکست خورده، سازند. تا جایی که بتوانند جهان اسلام را تحقیر و به مقدسات و شخصیت پیامبر اسلام و قرآن توهین کنند و سرزمین‌های مسلمان را در این گوشه و آن گوشه جهان اشغال و تصاحب کنند. یکی از نیازهای کنونی برای جامعه اسلامی، ارائه راهکار برای ایجاد وحدت بین شیعه و سنی در تحکیم جامعه اسلامی است که محور اصلی تحقیق حاضر است. جامعه اسلامی، جامعه‌ای است که در همه امور خویش یک شریعت را حکم و داور قرار می‌دهد و فقط به اسلام گرایش دوستی دارد.

واژه‌های کلیدی: وحدت، وحدت اسلامی، راهکارهای وحدت، تشیع، تسنن.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

وحدت بین تشیع و تسنن در جوامع اسلامی آن هم در شرایطی که یکی از اساسی ترین نیازهای جامعه اسلامی امروزی است، مطرح می‌شود که جدایی‌ها و ظهور جریان‌های آتشی بین این مذاهب، کیان جهان اسلام را تهدید می‌کند. تقریب مذاهب اسلامی، قبل از دوره اخیر در نتیجه تلاش و پایداری مصلحان بزرگ و آرزومند وحدت اسلامی در جامعه اسلامی مطرح گردید. بی‌گمان اگر تفرقه‌ای وجود نداشت و خطر تفرقه و نزاع و آتش تعصب‌های مذهبی نبود، و اگر ضرورتی عینی و سرنوشت ساز و سوء استفاده دشمنان نبود این عالمان آگاه و دلسوز موضوع وحدت اسلامی را مطرح نمی‌کردند. درباره وحدت بین شیعه و سنی سخن‌های بسیار گفته شده، اما آنچه امروز طرح آن بایسته به نظر می‌رسد، طرح راه کارهای ایجاد وحدت بین شیعه و سنی وارائه راهبردهایی که بتواند به وحدت و یکپارچگی جهان اسلام بینجامد و زمینه‌های تحریک، درگیری و جنگ‌های فرقه‌ای را خنثی کند. در قرآن مجید سخن از وحدت و مذمت اختلاف به میان آمده و خطرات آن بازگو شده است. با بررسی این آیات به خوبی عوامل وحدت بخش را می‌توان به دست آورد. زادگاه اختلاف از نظر قرآن در میان حاملان دین و از سوی برخی عالمان بسته اندیش است، آنان هستند که گاه به جای کاهش دادن اختلاف‌ها و نزدیک کردن افکار و اندیشه‌ها، زمینه‌های رویارویی را فراهم می‌سازند و با سطحی نگری، طرح موضوعات سست و بی‌پایه، برگزاری جلسات موهن، استناد به احادیث ضعیف، همواره هیزم اختلاف را انباشته می‌سازند، و به تعبیر قرآن (شوری/ ۱۴) با آگاهی، به اختلاف دامن می‌زنند. در این تحقیق عوامل اختلاف مفصل مورد بحث و بررسی قرار گرفته و راه کارهایی نیز برای از بین بردن این اختلاف بیان گردیده است. امید است برای خوانندگان مفید و سودمند واقع شود. حال که انقلاب و حکومت اسلامی، زمینه پیدایش وحدت را از هر نظر پدیدار کرده و آرمان وحدت گرایی را از حالت اولیه آن بصورت یک تئوری و نظریه عمیق انقلابی در آورده و در سطح جهان مطرح نموده است، باید با تلاش و اخلاص در راه وحدت بخشیدن به صفوف مسلمانان بکوشیم و دل‌ها و اندیشه‌ها را برای شنیدن ندای حق و آوای وحدت بگشائیم. برخی از عالمان مذاهب اسلامی اهمیت وحدت را درک نموده و بر آن تأکید زیاد داشته و در این باره از هیچ کوششی دریغ نکرده‌اند. لازم است که با تکیه بر استعانت خداوندی، از اختلاف بین خود دوری کنند و صف‌های خود را در بعد اجتماعی و سیاسی فشرده سازند و سخن خود را در برابر دشمنان اسلام یکی گردانند تا بتوانند خصومت دشمنان را از جمع مسلمانان در گوشه و کنار جهان دفع کنند و برای نجات سرزمین‌های اسلامی از دست تهاول آنان بکوشند تا درفش اسلام بار دیگر بر فراز آن‌ها به اهتزاز در آید و مسلمانان شعار الله اکبر را سر دهند. با اتحاد و دور نهادن اختلافات، ترس و اندوه رخت بر می‌بندد چنانکه خداوند فرموده است: «لَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» (آل عمران/ ۱۳۹). سستی نکنید و غمگین نشوید، اگر شما ایمان داشته باشید، برترید (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۴۱۵). بدین رو، گفت و گو درباره عوامل و عناصر تشکیل دهنده وحدت بین شیعه و سنی و نقش آن در تحکیم جامعه اسلامی یکی از مبرم ترین نیازهای کنونی جامعه اسلامی است که با حفظ وحدت و یکپارچگی می‌توان بین شیعه و سنی همبستگی ایجاد کرد. البته معنای صحیح وحدت شیعه و سنی این است که با توجه به اینکه بین دو مذهب مشترکات بسیاری است دو گروه باید بر محور این مشترکات به هم نزدیک شوند و برای حفظ و تعالی اسلام با همدیگر همکاری و هم‌یاری داشته باشند. در واقع، نهال وحدت شیعه و سنی در عصر امروز به دست توانای حضرت آیه الله العظمی بروجردی (ره) و شیخ محمود شلتوت غرس شد، جرقه امید در دل دینداران متعهد در جهان اسلام بود که شعله‌های مقدس آن تا ابد فروزان تر و درخشان تر خواهد بود. این دو بزرگوار با روشن بینی و درک صحیح از شرایط جهانی و موقعیت مسلمانان، اساسی را بنیان نهادند که به مثابه سدّی محکم می‌تواند در حراست از کیان جهان اسلام در هجوم همه جانبه استعمار کار ساز افتد، به عبارت دیگر در دورانی که استعمار و صهیونیسم تمامی جهان اسلام و ارزش‌های آن را مورد هجوم قرار داده و اساس کار خود را بر تعمیق نقاط افتراق مذاهب اسلامی و به فراموشی سپردن نقاط اشتراک آنها بنیان نهاده‌اند. منطلق حکم می‌کند

که مذاهب اسلامی که در اصول با هم اشتراک نظر و عقیده دارند، با پی جویی نقاط اشتراک، از مسلمانان، امت یگانه‌ای بسازند که با هدف مشترک، پاسدار میراث فرهنگی، ارزشهای معنوی و داشته‌های مادی خود باشند (سایت پرسمان). تحقیق حاضر با روشی تحلیلی به واکاوی راهکارهای ایجاد وحدت میان تشیع و تسنن در تحکیم جامعه اسلامی می‌پردازد.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. مفهوم وحدت

در لغت به معنای یگانه بودن و یکی بودن است (دهخدا، بی تا، ج ۲، ص ۲۷۲). ولی در معنای اصطلاحی به مفهوم اتحاد و یکی شدن دو چیز و یا بیشتر به کار می‌رود (سید علوی، ۱۳۸۱، ص ۵). مفهوم وحدت و یکپارچگی اسلامی این است که با توجه به مشترکاتی که بین همه طوایف و فرقه‌های اسلامی وجود دارد و همگی اعتقاد به خداوند یگانه، پیامبر اسلام (ص) و کتاب الهی و قبله مشترک و اعتقاد به معاد و احکام اسلامی مثل نماز، روزه، حج و زکات دارند، با همدلی با یکدیگر همکاری کنند. اختلاف در بعضی از اعتقادات و احکام و اختلاف منابع، که نتیجه طبیعی اجتهاد و تفکر آزاد است، نباید موجب جدایی و دوری قلب‌های مسلمانان از یکدیگر شود، بلکه باید همه فرقه‌های اسلامی با کمال شرح صدر و وسعت نظر عقاید و افکار یکدیگر را درک و تحمل نمایند و در عین حال که در صحنه کاوش و تحقیق و بحث و استدلال در فضای علمی تلاش می‌کنند، در عرصه زندگی اجتماعی و تعامل با توجه به مصالح تمام امت اسلامی با سماحت یکدیگر را درک و به عناصر مهم تشکیل دهنده وحدت توجه و در راه تحقق آن بکوشند. مراد از وحدت یکی کردن مذاهب، شیعی کردن سنیان و یا سنی کردن شیعیان نیست. منظور حصر مذاهب به یک مذهب و یا حتی گرفتن مشترکاتی که بین همه طوایف و فرقه‌های اسلامی وجود دارد و طرد متفرقات آنها نیست. بلکه مراد از وحدت، برداشتن موانع مصنوعی و پیشگیری از اموری است که باعث جدایی، کینه و دشمنی میان مسلمانان می‌گردد. از یک طرف دست دشمنان اسلامی بر آنان دراز و از طرف دیگر در درون خود گرفتار و از حرکت و پیشرفت و رفع فقر، و جهل و حل مشکلات جامعه بازمانده و به خود مشغول می‌گردند، عقل دینی و خرد جمعی می‌گوید حفظ آرمان‌های اصلی مهم‌تر از نزاع‌های بخشی نگر است.

۲-۱. مفهوم اخوت اسلامی

اخوت اسلامی بدین معنا و مفهوم است که همه ی عالمان مذاهب اسلامی باید با تلاش و کوشش و اخلاص، در راه تحقق وحدت بین صفوف مسلمین بکوشند. همه باید در برابر حرکت‌های ضد اسلامی و موضع گیری بنگاه‌های استکباری و تدبیرهای صلیبی و نیرنگ‌های صهیونیستی در بلاد اسلامی که شب و روز برای برافروختن آتش نزاع و تفرقه بین مسلمانان اهتمام می‌ورزند بیدار باشند و با وحدت و همسویی و همدلی نگذارند که به اهداف ناروای خود برسند. چه بهتر آنکه مسلمانان با همکاری و اتحاد و تلاش فراوان به هدف مشترکی که بین آنان وجود دارد، دست یابند و حکومتی واحد براساس کتاب خدا و سنت رسول (ص) او تشکیل دهند و شکوه و فرهنگ و نیرومندی و عزت اسلام را بدان بازگردانند (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۳۹۵). آنچه بر سر مسلمانان آمده و می‌آید به علت دوری از یکدیگر بوده است. حوادث صدر اسلام اگرچه باعث دیدگاه‌های متفاوت بین مسلمانان نسبت به صحابه گردید، ولی ما امروزه مسئول در برابر آن حوادث نمی‌باشیم و باید افکار و اندیشه‌ها را متوجه آینده نمائیم. زیرا دشمن از راه‌های مختلف و گوناگون و با انگیزه‌های جدید، اختلافات را بین مسلمانان برای همه زمان‌ها دامن می‌زند. متأسفانه به رغم همه اصرارها بر وحدت، نغمه‌های شوم اختلاف و دودستگی و جدایی‌ها، بر زبان دشمنان آگاه و دوستان نادان جاری می‌باشد در حالی که کفر جهانی کلیه تضادهای داخلی خویش را حل کرده و در برابر

اسلام و مسلمانان در یک صف قرار گرفته‌اند. آیا سزاوار است که مسلمانان به علت اختلاف سلیقه‌ها و برداشت‌های مختلف از برخی ادله شرعی، با هم در مسائل اجتماعی و سیاسی اختلاف نموده و در برابر یکدیگر صف آرایی کنند، حال آنکه در تمام اصول عقاید و عمده مبانی و منابع اصلی استنباط احکام الهی و در بیشتر فروع، دارای باور و نگرشی یکسان می‌باشند. شگفت‌آور این است که امت پیامبر(ص) سرنوشت بلاد خود را به دست مستکبرین جهان خوار بدهند، تا درآمد حاصل از منابع سرشار سرزمین‌های اسلامی را که باید در خدمت ابلاغ معارف دین و ارزش‌های اسلام به جهانیان باشد، در راه‌هایی بکارگیرند که جز پراکندن دروغ، ایجاد تردید و بدبینی و سرانجام افتراق و نزاع در میان امت اسلام، نقش دیگری ندارد. شگفت‌آورتر این که برخی همراه و هم‌صدا با تبلیغات روحانی نماهای درباری، بذر بغض و کینه و نزاع را بین امت اسلامی می‌کارند و نسبت به هر اندیشه و عمل وحدت‌گرایانه، با سوء ظن و بدبینی می‌نگرند (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۴۱۴).

۲. دلایل نیاز به وحدت اسلامی

مسلمانان امروزه بیش از هر زمان دیگر نیاز به وحدت دارند. زیرا در شرایطی قرار دارند که بسیار خطرناک تر از شرایط زمان صحابه و تابعین و تابعان تابعین می‌باشند به دلیل:

- ۱- اتحاد و اتفاق همه دشمنان اسلام و هجوم آنها بر مسلمانان در همه ابعاد اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و ...؛
- ۲- سیاست دشمنان اسلام در این زمان پیچیده تر از سیاست آنها در گذشته است. چون سیاست آنها در زمان ما قائم بر تعهد، اتفاق، محبت و راستی نمی‌باشد بلکه قائم بر نیرو برای استیلاء بر ثروت‌ها و ذخایر مسلمانان است. سیاست آنان بر منطق درست و ثابتی قرار ندارد، بلکه مطابق مصالح و خوی تجاوزگری آنها تغییر می‌پذیرد و بر هیچ قانونی استوار نیست.
- استکبار به گونه مستقیم و غیر مستقیم تمام همتش را بر راه‌اندازی توطئه‌ها و دسیسه‌ها و پوشاندن حقایق و بوجود آوردن نگرانی و آشوب در مناطق اسلامی که در برابر سیاست او خاضع نمی‌شوند، بکار گرفته و می‌گیرد و بدین جهت بیشتر بلاد اسلامی را آتش فتنه فرا گرفته و استقرار و آرامش را از مسلمانان سلب کرده است. آنان دارای هیچ گونه رأفت و رحمی نبوده و هیچ گاه مصالح ملت‌ها را در نظر نداشته‌اند.
- ۳- استکبار برای حقوق انسان‌ها (مخصوصاً مسلمانان) هیچ گونه اعتبار قائل نیستند. در مجالس قانونگذاری و اعلامیه حقوق بشر مدعی طرفداری از بشر می‌باشند، اما پیش از آنکه مرکب قلم آنها خشک شود، سعی و تلاش می‌کنند دولت‌ها را در قالب کشورهایشان در معرض خطر و زیان قرار داده و صدها هزار انسان را از دیار خویش آواره و همنشین گرسنگی و بیماری نموده و از آزادی‌ها محروم گردانند و باز هم با کمال پر رویی از آزادی بشر و اعلامیه حقوق بشر دم می‌زنند.
- ۴- آنان اگرچه مدعی طرفداری از عدم برتری نژادی و دینی می‌باشند ولی در عمل، گوش‌های آنها در برابر مردم تحت ستم فلسطین، افغانستان و .. کر می‌شود، گویی آنان را انسان نمی‌دانند.
- ۵- آنان اگرچه مدعی حرمت کشتار و نابودی بشر هستند ولی مخالفین خود را به ویژه مسلمانان را به سخت‌ترین کیفرها تهدید می‌کنند، گویی خون مسلمانان برای آنان هیچ گونه حرمتی ندارد (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۴۱۶).

۳. واکاوی راهکارهای ایجاد وحدت میان تشیع و اهل سنت

برای ایجاد وحدت اسلامی راهکارهای متعددی وجود دارد که به بعضی از آنها در این تحقیق اشاره می‌کنم. به امید اینکه موجبات رفع این اختلاف فراهم شود:

۳-۱. ایجاد گفت‌وگو

اولین و مهم‌ترین راهکار جهت وحدت بین شیعه و سنی، گفت‌وگو علمی است، بدین معنا که نظریه پردازان و عالمان دینی فرقه‌های اسلامی در کنار هم قرار گرفته، گفتگوهای علمی انجام دهند. در این گفتگوها بر مسائل مشترک تأکید شده و عالمان اسلامی از مبانی یکدیگر آشنا شوند. زیرا خیلی از مسائل اختلافی بین مسلمانان ناشی از آن است که فرقه‌های اسلامی از بعضی اصول و مبانی یکدیگر آشنایی کامل ندارند. عدم آشنایی آنها از اصول یکدیگر موجب شده که مسلمانان برداشت‌های نادرستی از هم داشته و نسبت به یکدیگر بدبین شوند. حتی حکم تکفیر یکدیگر را صادر نموده و زمینه‌های برخورد‌های فیزیکی فراهم گردد. بیشترین تعصبات مذهبی و قومی نیز ریشه در عدم آگاهی از مبانی گروه‌های اسلامی دارد. عدم آشنایی مذاهب از عقاید یکدیگر موجب می‌شود دشمنان اسلام و آنها که از تفرقه میان فرقه‌های اسلامی سود می‌برند موارد اختلاف برانگیز را پررنگ‌تر کرده و مواردی را که موجب اتحاد بین مسلمانان می‌شود، نادیده گیرند.

۳-۲. توجه به نقاط مشترک

مطمئناً مسائل مورد اتفاق میان این دو مذهب بسیار فراتر از موارد اختلاف می‌باشد، اما غالباً مسائل مورد اختلاف مورد توجه قرار گرفته و مسائل و اعتقادات مشترک نادیده نگاشته می‌شود. که یکی از عوامل ایجاد اختلاف هر چه بیشتر مسلمانان از نقاط مشترک شان است. هم چنین توجه به دشمن مشترکی که اصل اسلام و کشورهای اسلامی و مردم جهان اسلام را نشانه رفته‌اند، یکی از عوامل مهم اتفاق نظر و وحدت میان کشورهای اسلامی می‌تواند باشد.

۳-۳. تدوین آثار و برگزاری همایش‌های علمی

یکی از شیوه‌های کاربردی در ایجاد وحدت اسلامی، تدوین آثار علمی در قالب کتاب، مجله، روزنامه، برگزاری نشست‌های علمی و تبادل افکار و نظریات است. در آثار علمی باید به عوامل وحدت و عوامل اختلاف پرداخته شود و مشکلات جهان اسلام بررسی گردد. تدوین فقه مقارن و عقاید تطبیقی و مقایسه‌ای نیز باید از محورهای مهم آثار علمی باشند، کتاب‌هایی مانند «الفصول المهمه» تألیف علامه شرف‌الدین و انتشار مجله‌ای مانند «رساله التقریب» نقش بنیادی در زمینه سازی وحدت اسلامی داشتند. از سوی دیگر با تدوین سریال‌ها و نمایش‌نامه‌ها نیز می‌توان جهت ایجاد وحدت اسلامی زمینه‌سازی نمود. بهتر است این دست از آثار به زبان‌های مختلف ترجمه شوند و در اختیار مسلمانان قرار گیرند.

۳-۴. صدور فتاوای همگرایی

بی‌تردید صدور فتوای مجتهدان فرقه‌های اسلامی نقش بنیادی در وحدت بین شیعه و سنی دارد. همان‌گونه که نقش اساسی در اختلاف شیعه و سنی دارد. اگر مجتهدان فتاوی‌ای مانند جواز شرکت نمودن مسلمانان (شیعه و سنی) در مراسم عبادی همدیگر را صادر نمایند، زمینه‌های همسویی مسلمانان را فراهم می‌کند، شیخ محمود شلتوت، رییس دانشگاه الأزهر

مصر در زمان جمال عبدالناصر یکی از کسانی است که در فتوای معروف خود، مذهب جعفری و فقه شیعه را به عنوان یک مذهب رسمی و فقهی تأیید کرد. فتوای معروف او در زمان خود در نزدیک شدن اهل سنت به شیعه تأثیر بسزایی داشت (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، صص ۳۱۰ - ۳۱۱).

۳-۵. آشنایی با معارف اسلامی

یکی از عوامل مهم اختلاف، فاصله‌گیری از معارف و آموزه‌هایی دینی است. شخصیت‌هایی مانند امام راحل و علامه شرف الدین بر این باور بودند جهت «ایجاد وحدت اسلامی» آشنایی کامل مسلمانان با معارف اسلامی لازم است. نکته‌ی قابل دقت آن است که یکی از مواد قانون اساسی «جماعه التقریب بین المذاهب الإسلامیه» که در قاهره تشکیل شده، آن بود که مسلمانان با معارف اسلامی آشنایی پیدا کنند.

۳-۶. شناسایی عوامل اختلاف

برای ایجاد وحدت اسلامی، باید عوامل اختلاف همانند تعصبات قومی، قدرت‌گرایی و پیروی از هواهای نفسانی، شناسایی و با آنها مبارزه گردد. دشمنان خارجی نیز همواره نقش اساسی در ایجاد اختلاف داشته‌اند. استعمارگران با شعار «تقرّفه بینداز و حکومت کن» بین مسلمانان اختلاف ایجاد کرده‌اند. داده‌های تاریخی نشان از آن دارد که استعمارگران در حوادث ناگواری که در جهان اسلام بوجود آمدند، نقش اساسی داشتند. آنان با ایجاد اختلاف، جنگ‌های داخلی را بوجود آوردند. حتی می‌توان عامل اساسی و ریشه‌ای ایجاد و پیدایش بعضی از فرقه‌ها میان اهل سنت و شیعه را استعمارگران دانست. و دست‌های مرموز آنها را پیدا کرد.

بر این اساس برای ایجاد وحدت اسلامی بین شیعه و سنی، شناخت عوامل داخلی و خارجی اختلاف ضرورت دارد. مرحوم آیت‌الله بروجردی در آخرین لحظات عمر خویش یکی از راه‌های ایجاد وحدت اسلامی را، رفع عوامل اختلاف دانسته و گفته‌اند: «من برای ایجاد حسن تفاهم میان مسلمانان آرزوهای بسیار داشتم و در صدد بودم در نامه‌ای به شیخ شلتوت بنویسم و به ایشان یادآور شوم که موجبات رفع اختلاف را فراهم سازند» (خمینی، ۱۳۶۸، ص ۷۳).

۳-۷. اتخاذ سیاست‌های مشترک

اتخاذ سیاست‌های مشترک توسط کشورهای اسلامی می‌تواند در روابط بین‌المللی و سیاست‌های اقتصادی و تشکیل بازارهای مشترک اقتصادی شکل گیرد. هم‌چنین می‌توان در صحنه‌های سیاسی در برابر دشمنان، سیاست‌های راهبردی اتخاذ و به حمایت از مظلومان جهان اسلام پرداخت. به امید آن روز:

۳-۸. زمینه‌سازی جهت بالا رفتن اتحاد مسلمانان

یکی از راه‌کارهای ایجاد وحدت بین شیعه و سنی، زمینه‌سازی جهت بالا رفتن اتحاد مسلمانان می‌باشد. در این رابطه می‌توان انگیزه‌ها و زمینه‌های متعددی را مطرح کرد که از آن جمله عبارتند از:

۱- کم رنگ کردن مرزهای جغرافیایی ساخته‌دست استعمارگران اروپایی با از بین بردن ترس دولت‌های مسلمان از همدیگر و تبدیل سوء ظن‌ها به حسن ظن‌ها

۲- تشکیل قدرتی حقیقی و فراگیر برای تأمین امنیت همه سرزمین‌های اسلامی در برابر نقشه‌های شوم بیگانگان
بوئژه صهیونیست‌های غاصب

۳- همکاری گسترده در به کارگیری نیروهای متخصص و کارشناسان و اساتید علوم و فنون جدید به جای کارشناسان بیگانه به منظور همیاری در توسعه و پیشرفت متقابل

۴- ارتقای فرهنگی با مباحثه‌های گسترده و صمیمانه برای حفاظت از فرهنگ اسلامی مشترک و ارزش‌های دینی در برابر تهاجم فرهنگی غرب، حفظ نسل امروز و فردای ملل مسلمان از بی‌هویتی و افتادن در دام تبلیغات دشمنان اسلام و توسعه «دار التقرب» برای رفع تضادهای فرق مذهبی

۵- ایجاد شرکت‌های فراملی با هدف جذب سرمایه‌های معطل و سرمایه‌گذاری در کشورهای اسلامی با رعایت مناسبات و شرایط مناطق و سدّ عملی فرار این سرمایه‌ها به بازارها، بانک‌ها و مراکز صنعتی اروپایی و آمریکایی

۶- برنامه‌ریزی دولت‌ها برای حذف واگرایی‌ها و فرقه‌سازی و یا فرقه‌گرایی‌های مذهبی، جلوگیری از ایجاد بدبینی فرق اسلامی نسبت به یکدیگر، حفظ احترام اهل مذاهب مختلف، همسویی و همفکری علماء و دانشمندان اسلامی بر گسترش ارزش‌های مشترک اسلامی، حفظ منزلت اسلام با رفتار و گفتار مبنی بر اندیشه و عقلانیت و پژوهش‌ها و تحقیقات مشترک اسلامی برای ارائه الگوهایی مشترک و حقیقی از اسلام به پژوهش‌گران جهان امروز

۷- هماهنگ کردن دیدگاه کلی درباره‌ی اساس ساختار حکومت اسلامی و نقش آن در زندگی سیاسی - اجتماعی به طوری که همچون عرصه‌ی دموکراسی در جهان معاصر، هیچ تناقضی میان شکل‌های مطرح شده برای حکومت پیش نیاید.

۸) توافقات سیاسی مشترک کارگزاران و ارائه دیدگاه‌های عمومی در موضع‌گیری‌ها و مسائل سیاسی - امنیتی جهان (حقیقت، ۱۳۸۵، ص ۲۲۳).

۳-۹. هدف گذاری جهت ایجاد وحدت

وحدت اسلامی هدفی است که قرآن بر آن تأکید دارد و هر مسلمانی باید در پی تحقق آن باشد. اگر در گذشته از یکدیگر متفرق و پراکنده بودیم، اینک براساس آرمان‌هایی درصدد تدارک و جبران مافات برآئیم و در سایه قرآن واحد و قبله واحد مجتمع شویم، به همین دلیل می‌توان اهداف وحدت بخشی را در مسائل زیر خلاصه کرد:

۱- نخستین هدف برای وحدت بخشی، کاستن تنش‌ها، اختلافات و از بین بردن کینه‌ها و پیشگیری از جنگ‌ها و کشتارهای مذهبی است. این هدف با مشخص کردن مبرم‌ترین مسائل دینی و تعیین اولویت‌ها میسر می‌گردد.

۲- جلوگیری از گسترش جریان‌های افراطی مذهبی، تشدید تعصب‌های کور و غیرمنطقی که معمولاً در سایه اختلافات مذهبی شکل می‌گیرد و هر چه این اختلاف‌ها افزوده می‌شود، زمینه رواج غلو، خرافات، افزون می‌شود. به جای تعمق در دین و معنویت، حرکات ظاهری و شعاری افزایش پیدا می‌کند و سطح دین از عمق به لایه‌های رو بنایی و سطحی تنزل پیدا می‌کند، مراسم و رفتارهای ظاهرگرایانه فراوان می‌شود اما از حقیقت دین هیچ خبری نیست، در صورتی که آگاهی از اهمیت وحدت و رویکرد به آن به دین منطقی و مستدل و با پشتوانه اعتقاد آگاهانه را فراهم می‌سازد.

۳- حفظ هویت اسلامی در جهان با وحدت بخشی به جهان اسلام شکل می‌گیرد، حتی هویت شیعی با وحدت بیشتر می‌گردد، بویژه اگر این هویت همراه با عمران و آبادانی و توسعه اقتصادی و سیاسی و سماحت همراه باشد.

۴- تقویت بینة جامعه اسلامی، عزت و شکوه صدر اسلام هنگامی باز می‌گردد که مسلمانان در یک صف قرار گیرند و امکانات و ثروت و قدرت و شکوه آنان رونقی برای اخلاق و معنویت شود.

۵- جلوگیری از تشویق افکار غیرمسلمانان و پیشگیری از گریز از دین در جامعه اسلامی، زیرا هرگاه نزاع‌های فرقه‌ای و مذهبی اوج بگیرد، در داخل جوامع مسلمان سرخوردگی، تنفر و گریز از دین شکل می‌گیرد و اسلام به عنوان دین خشونت معرفی می‌گردد و طرفداران جنگ تمدن‌ها و آنانی که از جنگ‌های صلیبی سخن می‌گویند، برآمد جنگ‌های مذهبی را ریشه در آموزه‌های دینی اسلام معرفی می‌نمایند و اگر مسلمانان در فلسطین و در جاهای دیگر به حق از خود دفاع می‌کنند به حساب خشونت طلبی اسلام جا می‌زنند. این است که روشن کردن اهداف وحدت و نشان دادن عوامل مؤثر بخش، این فایده را خواهد داشت که روشن کند منظور از وحدت، استحاله و از بین بردن مذهبی به نفع مذهبی دیگر نیست، نزاع و اختلاف نکردن و سعه صدر داشتن و کاستن تنش‌ها و تکفیرها و ایجاد دوستی و محبت در میان ملل اسلامی است (ایازی، ۱۳۸۰، ص ۱۸۷).

۱۰-۳. تقویت عناصر وحدت

یکی از راه‌های ایجاد وحدت بین شیعه و سنی در جامعه اسلامی، تقویت عناصر وحدت می‌باشد. در اینجا عوامل و عناصر مؤثر در تحقق پیدا کردن وحدت اسلامی را به گونه‌ای خلاصه و فشرده یادآور می‌شوم که عبارتند از:

۱- آشنا نمودن مردم به اینکه وحدت یک وظیفه شرعی و واجب الهی است برای همه مردم.

۲- آشنا ساختن مردم به اینکه همه مسلمانان دارای نظری واحد در اصول دین می‌باشند. اما در برخی از فروع نظری اگرچه دارای نظرات مختلفی می‌باشند ولی این مانعی ندارد، زیرا در اسلام براساس «إِنَّ لِلْمَجْتَهِدِ الْمَصِيبِ أَجْرَانَ وَ لِلْمَخْطِئِ أَجْرٌ وَاحِدٌ» تجویز شده است. و لذا باید هر یک دیگری را معذور بدارد و باعث صف‌آرایی در برابر یکدیگر نشود.

این اختلافات نظری ضرری ندارند چون همه دارای هدف واحدند و آن رسیدن به واقع و حکم الهی است. پس نظر واحد مسلمانان در اصول دین به تنهایی می‌تواند ضامن وحدت امت اسلامی از کران تا کران گردد.

۳- آشنا ساختن مسلمانان به مبانی و منابع اسلامی که در آنها بر وحدت تأکید بسیار شده است.

۴- تلاش وسیعی همه جانبه عالمان برای ارائه نقاط مشترک بیشتر و کاستن از اختلاف نظرات در مسائل نظری، از راه بحث‌ها، مناظره‌ها و احتجاج‌های علمی در جوّی سالم و صمیمی و به دور از تعصب و خودرأیی.

۵- پیروی از شیوه سلف صالح، زیرا آنان در حفظ وحدت کوشا بودند. و تاریخ زمان صحابه این را گواه است. البته آنان در شیوه‌های فقهی با هم اختلاف داشتند. مثلاً برخی دارای شیوهی اخباری‌گری، برخی دارای شیوهی اصولی افراطی، برخی دارای روش اصولی معتدل و برخی دیگر دارای شیوهی اصولی احتیاطی بودند و این اختلاف باعث اختلاف آراء و نظرات آنان در تمام استنباط از ادله در بسیاری از مسائل نظری در فروع شد. ولی آنان با این وصف، هماهنگی و رفت و آمد و ارتباط با یکدیگر را حفظ می‌کردند و از ایجاد دشمنی، کینه، بغض و دودستگی سخت پرهیز می‌کردند و هیچ‌گاه اختلاف آنان در برخی از آراء سبب جدایی ایشان از یکدیگر نمی‌شد.

۶- توجه عالمان اسلامی به قضایای کشوری که در آن زندگی می‌کنند و به قضایای دیگر کشورهای اسلامی و توجه به مسائل سیاسی جهان و حرکتهای ضد اسلامی و موضع‌گیری‌های بنگاه‌های استکباری و صهیونیستی و نیز توجه به عمال و مزدوران آنها در بلاد اسلامی، که برای بهم زدن صفوف مسلمین از هیچ وسیله‌ای روی گردان نبوده و نخواهند بود.

۷- احیای فرهنگ وحدت‌گرایی و نفی غرب‌زدگی در جوامع اسلامی و مقابله با پیرایه‌های تفرقه‌انگیزی که به نام آداب و رسوم دینی و مذهبی از سوی مغرضان و ناآگاهان در طول زمان در فرهنگ سنتی جامعه اسلامی ریشه دوانده است.

۸- آگاهی بخشیدن به آحاد امت اسلامی برای دریافت تصویری روشن از ابعاد تمدن گذشته اسلام و علل سقوط و انحطاط مسلمانان در سده‌های اخیر و نیز بیان فواید و ثمرات وحدت و بیان پیامدهای تفرقه و اختلاف و ارائه حوادث تاریخی که در آنها مردم بر اثر اختلاف به هلاکت رسیدند.

۹- ملتزم شدن هر مسلمان به ارزشهای معنوی مانند تقوی اخلاص، اصلاح بین برادران اعتصام به حب‌الله، اهتمام به امور یکدیگر، دوری از سوء ظن و غیبت و استهزاء و...

۱۰- رعایت اخلاق اسلامی در برابر همه مسلمانان، سعه صدر و بردباری در برابر اختلاف سلیقه‌ها، رعایت ادب اسلامی در برخوردها، پیشی گرفتن در سلام و امثال اینها.

۱۱- تلاش منادیان وحدت و همه کارگزاران آن که وحدت را شعار خویش قرار داده‌اند، برای یکسان سازی قول و فعل خودشان. جای تأسف است که ما بینیم مسلمانان در کشورهای مختلف جهان اسلام، در آتش اختلاف و تفرقه بسوزند و دشمنان اسلام بر این پراکندگی آنان بخندند (ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۲۵۱).

۱۱-۳. برداشتن موانع تحقق وحدت

اگر موانع تحقق وحدت برداشته شوند، آنگاه وحدت اسلامی در جامعه اسلامی ظاهر خواهد شد. موانع تحقق وحدت عبارتند از:

۱- دوری از اصل خردمندی: اگر این اصل مدّ نظر باشد و پیامدهای تفرقه را درک کنند، هیچ‌گاه مسلمانان از هماهنگی و همسویی و همدلی دست برنمی‌دارند.

۲- عدم درک واجب الهی بودن وحدت: اینکه خداوند وحدت را بر مسلمانان از هر قوم و نژادی که باشند واجب قرار داده است.

۳- جهل پیروان مذاهب از یکدیگر: سومین مانع جهل و بی‌اطلاعی مسلمانان از یکدیگر است. هرگاه پیروان مذاهب اسلامی از ماهیت مذاهب دیگر، آن چنان که پیشوایان آنان بیان کرده‌اند آگاهی داشته باشند، بی‌تردید تأثیر به‌سزایی در تحقق وحدت خواهد داشت.

۴- تسلط دشمنان اسلام بر بلاد اسلامی: زمانی که دیدند هماهنگی بین مسلمانان منافع آنها را به خطر می‌اندازد، موانع گوناگونی را بر سر راه تحقق وحدت پدید آوردند از جمله قضیه شیعه و سنی را به گونه‌های مختلفی توسط عوامل مزدور خود مطرح کرده‌اند و از این راه توانسته‌اند به مقاصدشان نایل شوند. بنابراین بر اهل سنت و تشیع است که این راه را بر آنها مسدود نمایند.

۵- سیاست‌های گوناگون در جهان اسلام: سیاست‌های مختلف در جهان اسلام هر یک از آنها به انگیزه از میدان بدر کردن رقیب و تثبیت حاکمیت خویش به تفرقه افکنی و پاشیدن بذر نفاق در بین مسلمانان پرداخته و برخی با بهره‌گیری از دیگر زمینه‌های اختلاف مثل قوم‌گرایی و نژادپرستی، تفرقه بین مسلمانان دامن زده و می‌زنند.

۶- احادیث جعلی و ساختگی: این احادیث جعلی (اسرائیلیات) با نفوذ و مداخلهٔ ادیان دیگر در مسائل دینی مسلمین و نیز از طرف غلاة و نواصب، به انگیزه لکه‌دار کردن چهرهٔ اسلام و ایجاد اختلاف، به مصادر حدیثی راه یافته‌اند.

۷- تسلط استعمار بر سرزمین‌های اسلامی: از آغاز، یکی از سیاست‌های مهم استعمارگران ایجاد تفرقه میان مسلمانان بوده که با دامن زدن به اختلافات فرقه‌ای، قومی، زبانی و غیره انجام گرفته است. متأسفانه با وجود فریاد آگاهان و منادیان وحدت، هنوز هم این حربه‌های دشمن بر پیکر امت اسلامی، ضرباتی وارد می‌نماید.

۸- قدرت طلبی: این مانع، چه در چهرهٔ استعماری، چه در چهرهٔ استبداد، چه در چهرهٔ دینی و چه در چهرهٔ مذهبی می‌تواند وجود داشته باشد.

۹- خود برتری‌بینی: با اینکه در اسلام برتری به تقوی و دانش است نه به چیز دیگر

۱۰- حق دانستن باورهای خود: آن است که پیرو هر مذهبی باورهای خود را صددرصد حق و باورهای دیگران را صددرصد باطل می‌داند.

۱۱- دروغ بستن به دیگران: عالمان دنیاپرست یا براساس دروغ‌ها و تهمت‌ها (مثلاً چون فلان طایفه معتقد به الوهیت علی (ع) هستند و...) و یا براساس ادّلهٔ خود ساخته، فتوا بر کفر پیروان مذهبی صادر می‌کنند با اینکه نمی‌توان گویندهٔ «لااله الا الله و محمد رسول الله» را تکفیر کرد (مطابق نظر همه پیشوایان مذاهب) (ر. ک: ابراهیم جناتی، ۱۳۸۱، ص ۴۰۸).

۱۲-۳. وحدت اسلامی را از واجبات بدانیم

بارها گفته‌اند که مسلمانان، اسلام را به عبادات و مناسک ظاهری محدود کرده و از اصول و مسائل مهم‌تر غافل مانده‌اند. طبق تعالیم قرآن و روایات، وحدت اسلامی یکی از این واجبات است. درباره‌ی وحدت در قرآن آمده است: «به حقیقت مؤمنان با هم برادرند. پس بین برادرانتان صلح و آشتی برقرار کنید و تقوای الهی داشته باشید؛ که مورد رحمت قرار گیرید» (حجرات/ ۱۰). در جای دیگر توصیه به چنگ زدن به ریسمان الهی و نهی از تفرقه و اختلاف می‌کند (آل عمران/ ۱۰۳). با وجود این تصریحات قرآنی، جای تردید باقی نمی‌ماند که حفظ وحدت از واجبات اسلام است.

۱۳-۳. به حج، به عنوان عامل وحدت بخش، بیش‌تر توجه کنیم.

در موسم حج، به این فرصت عظیم برای تقویت وحدت مسلمانان بیش‌تر بیندیشیم و نقش مهم حج را به خود و اطرافیان گوشزد کنیم. این کار را می‌توانیم در تشکیل جلسات و همایش‌هایی در سطح مسجد، شهر و محلّ زندگی‌مان به طور گسترده‌ای دنبال کنیم. باید توجه داشته باشیم که سخنرانان چنین نشست‌هایی باید خود به این سفر روحانی مشرف شده و فضای برادری میان مسلمانان را از نزدیک لمس کرده باشند. تدبیر در مناسک حج و شعارهای حج نیز می‌تواند به گسترش وحدت کلمه کمک کند. مثلاً شعار تلبیه (لبیک، اللّٰهم لبیک...) در بردارنده‌ی مفهوم توحید و عبودیت است. و پیداست که عبودیت اجتماعی بدون اتحاد میسر نیست.

۱۴-۳. تحمل در برابر آراء و عقاید یکدیگر

اختلاف نظر و عقیده در همه جا وجود دارد. اما اگر قرار باشد که این اختلافات را در تعاملات روزمره دخالت دهیم، با مشکلات بسیاری در زندگی مواجه خواهیم شد. جالب اینجاست که بعضی از مسلمانان، به ویژه در کشورهای غیر اسلامی، در عین داشتن اختلاف عقیده با غیر مسلمانان، بدون هیچ مشکلی با آنان ارتباط دارند، اما همین که به میان هم کیشان خود می‌آیند، تحمل و مدارای خود را به فراموشی می‌سپارند. اسلام پهنه‌ی وسیعی دارد و علمای اسلام بر سر مسایل بسیاری، از طرز قرار گرفتن دست‌ها در نماز گرفته تا اظهار نظر درباره‌ی حضور مسلمانان در چرخه‌ی سیاست کشورهای غربی با هم اختلاف دارند، اما این مباحث را در حلقه‌های علمی و تخصصی مطرح می‌کنند و با تحمل و مدارا به سخن طرف مقابل گوش فرا می‌دهند. حال که علمای راستین دنیای اسلام با چنین سعه‌ی صدری برخورد کرده و می‌کنند، کم حوصلگی ما مسلمانان عادی، توجیهی ندارد.

۱۵-۳. انتقاد بدون اهانت به یکدیگر

بعضی از مسلمانان به گونه‌ای یکدیگر را نقد می‌کنند که گویی با دشمن خود طرف هستند. این رفتار جاهلانه، توهین-آمیز است و باعث عصبانیت و اختلاف بین شیعه و سنی می‌شود. ما باید قبل از نقد یکدیگر «آداب انتقاد» را بیاموزیم تا از انتقاد به ورطه‌ی اهانت کشیده نشویم. دانستن و به کار بستن آن آداب، نه تنها عملاً باعث حلّ مشکلات می‌شود، بلکه فضای صمیمیت و برادری را در بین مسلمانان تقویت می‌کند. اگر احساس می‌کنیم در نقد عقاید کسی به سمت بی‌احترامی پیش رفته‌ایم، ادب اسلامی حکم می‌کند که از او عذرخواهی کنیم. پیش از عذرخواهی هم بجاست برای آن فرد دعا کنیم؛ چرا که به فرموده پیامبر (ص) دعا، محبت بین مردم را زیاد می‌کند.

۱۶-۳. از تأکید بی جا بر مسایل جزئی بپرهیزیم

در اسلام، مبحثی تحت عنوان «فقه اقلیت‌ها» وجود دارد و این اساساً بدان معناست که در دین ما، اهمّ و مهمّ وجود دارد؛ البته تعیین این اهمّ و مهمّ با توجه به اصول و آموزه‌های اسلامی می‌گیرد. در این حوزه رهبران و خواص دنیای اسلام، نقش مهم‌تری بر عهده دارند و باید علاوه بر درک اهمّیت این مسأله، آن را به کار بندند تا اختلاف جزئی به شکاف‌های عمیق در امت اسلامی منجر نشود.

۱۶-۳. هیچ کس را تکفیر نکنیم

اگر می‌خواهیم فضای وحدت اسلامی را سالم نگه داریم، باید از این پدیده‌ی شوم بپرهیزیم. تکفیر، که متأسفانه در سال‌های اخیر رواج بیشتری یافته است، افراد و گروه‌های مسلمان را به انزوای کشاند. این پدیده در جوامعی که اختلاف فرقه‌های مسلمان وجود دارد، بیشتر رخ می‌نماید. باید به خاطر داشته باشیم که در چنین جوامعی، مسلمانان با فرهنگ و عقاید مختلف زندگی می‌کنند و بسیار پیش می‌آید که به برخی از آداب و سنن قومی و بومی رنگ دینی داده‌اند.

راه برخورد با عقاید نادرست، تفکیر نیست، بلکه باید با لحن لّین به تصحیح اشتباه‌های فکری و اعتقادی پرداخت. تکفیر، تنها آتش جهل، خشم و تعصب را شعله‌ورتر می‌کند و تحقیر و شرم‌زدگی را نیز باید به پیامدهای آن افزود.

۱۸-۳. در تبلیغ دین، مرزهای نژادی و جغرافیایی را نادیده بگیریم

تقسیم مسلمانان به ملیت‌های گوناگون در جوامعی مانند آمریکا، گامی در جهت تشدید تفرقه است، که معمولاً در قالب ساختن مساجد و مراکز اسلامی ویژه‌ی اقوام و ملیت‌های خاص صورت می‌گیرد. تشکّل‌ها و مراکز اسلامی غرب باید خود را از اختصاص دادن برهاند و خدمات تبلیغی و فرهنگی خود را به همه‌ی مسلمانان عرضه کنند. در چنین جوامعی، مسئولان مراکز اسلامی و امامان جماعت باید چنان رفتار نمایند که هیچ مسلمانی در آن مرکز احساس غربت و تنهایی نکند. برای این منظور، کافی است درها را به روی همه بگشاییم. ضمناً مسلمانان می‌توانند با برقراری رفت و آمدهای خانوادگی، یکدیگر را بهتر بشناسند و اسلام را عامل وحدت خود بدانند.

۱۹-۳. به توصیه‌ی قرآن در سوره‌ی «حجرات» عمل کنیم

در سوره حجرات توصیه‌های بسیار دقیقی برای پیشگیری از اختلاف در میان مسلمانان ذکر شده است. این سوره، مسلمانان را برادرخوانده است و آنان را به برقراری آشتی بین برادران دعوت می‌کند. بخش دیگری از این سوره، در بردارنده هشدار به مسلمانان درباره‌ی زشتی رفتارهای تمسخر، اهانت، دادن القاب زشت، بدگمانی، تجسس بی جا و غیبت و تأثیر مخرب آن‌ها بر وحدت مسلمانان است. تنها عمل به همین آیات می‌تواند دوا‌ی دردهای اجتماعی مسلمانان باشد.

۲۰-۳. نکات گفته شده را با دیگران در میان بگذاریم

علاوه بر عمل به توصیه‌های فوق، در میان گذاشتن آن‌ها با دیگر مسلمانان نیز از راه‌های گسترش فرهنگ اتحاد است. چه بسا در بسیاری از موارد، آگاهی نداشتن از این نکات، باعث بروز تفرقه و فتنه در میان مسلمانان می‌شود. ائمه‌ی جمعه و جماعات، باید توصیه‌های از این دست را به مسلمانان گوشزد کنند و پیوسته آنان را از خطرات تفرقه بر حذر دارند.

۲۱-۳. برای وحدت مسلمین دعا کنیم

علاوه بر همه تلاش‌های پیش گفته، دعا برای یکپارچگی مسلمانان نیز از تأثیر خاصی برخوردار است، باید ضمن دعا کردن، از مسلمانانی که در موقعیت‌های خاص استجاب دعا - مانند موسم حج یا سایر نقاط زیارتی - قرار می‌گیرند، بخواهیم که برای تقویت وحدت مسلمین دعا کنند. دعا، مکمل تلاش‌های صورت گرفته در راستای وحدت اسلامی است.

۲۲-۳. احترام متقابل شیعه و سنی

بنا به فرموده مقام معظم رهبری شیعه و سنی باید احترام یکدیگر را حفظ کنند، که این احترام متقابل وحدت را بین شیعه و سنی ایجاد می‌کند. ایشان در یکی از سخنرانی‌هایشان فرمودند: «البته، ما یکجانبه حرف نمی‌زنیم. ما به همه‌ی مسلمین عالم - هم سنی و هم شیعه - این سفارش را می‌کنیم. داخل کشور خودمان، برداران شیعه و سنی را در کنار هم در نماز جماعت و صحنه خونین جنگ و عرصه مبارزات سیاسی و حضور در صحنه‌های گوناگون انقلاب و در انتخابات و در مجلس شورای اسلامی و در همه جا، با یکدیگر دیدیم و می‌بینیم و هستند. آنها با هم مهربانند و مشکل هم ندارند. ما به همه‌ی می‌گوئیم که احترام یکدیگر را حفظ بکنند و به عقاید و مقدسات هم اهانت نکنند. اگر کسی به بهانه عقیده‌ای بخواهد به مقدسات دیگران اهانت بکند، از نظر ما به هیچ وجه قابل دفاع نیست. محبت طرفینی است. بایستی همه با هم کمک کنند تا محبت به وجود آید و دشمن نتواند سوء استفاده بکند. دشمنی که نه با شیعه رابطه خوبی دارد و نه با سنی، بلکه با اصل اسلام مخالف است و نسبت به آن کینه می‌ورزد. همان اسلامی که سنی یا شیعه دارد، مبعوض آمریکا و مرتجعان است. اختلافات داخلی را برای آن زمانی بگذاریم که از طرف هیچ دشمن جهانی تهدید نشویم. اگر چنین روزی پیش آمد، آن وقت مقابل هم بنشینند و سنگ‌هایشان را با هم حک کنند، امروز، وقت این حرف‌ها نیست. لذا من توصیه می‌کنیم هفته وحدت را - که به مناسبت میلاد نبی اکرم (ص) از دوازدهم تا هفدهم ربیع الاول ادامه دارد - همه آحاد مردم، مخصوصاً علماء و فضلاء و گویندگان و دانشمندان و افراد صاحب نفوذ گرامی بدارند و این مسأله را به عنوان یک شعار جمهوری اسلامی همیشه نگه دارند (سایت تبیان، سخنرانی مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، به مناسبت آغاز هفته وحدت سال ۱۴۳۸ق).

۲۳-۳. اتحاد مسلمین در گرو مکارم اخلاق است

جامعه ما - از فرد و مجموعه - باید روز به روز خود را به آنچه که پیامبر برای آن کمر همت بست و آن تلاش و مجاهدت را مبذول کرد، نزدیک کند. اهداف والای پیامبر اسلام را در «یک جمله» نمی‌تواند گنجانید؛ لیکن می‌توان سرفصل‌هایی از آن را سرمشق کار خود در طول یک سال، یک دهه و یک عمر قرار داد. یک سرفصل عبارت است از تکمیل مکارم اخلاقی: «بعثت لأتمم مکارم الاخلاق». جامعه بدون برخورداری افراد از خلقیات نیکو، نمی‌تواند به هدف‌های والای بعثت پیامبر (ص) دست پیدا کند. آن چه فرد و جامعه را به مقامات عالی انسانی می‌رساند، اخلاق نیکوست. اخلاق نیکو هم فقط خوش-

اخلاقی با مردم نیست، بلکه به معنای پروردان صفات نیکو و خلیات فاضله در دل و جان خود و انعکاس آن‌ها در عمل خود است.

۲۴-۳. وجود مقدس پیامبر (ص) را محور وحدت قرار دهیم

آن چه که برای ما مسلمانان مهم است، این است که معرفت خود را نسبت به اسلام و نیز معرفت خود را نسبت به پیغمبر گرامی اسلام (ص) زیاد کنیم. امروز در دنیای اسلام، یکی از دردهای بزرگ، درد تفرقه و جدایی است. محور وحدت عالم اسلام، می‌تواند وجود مقدس پیغمبر (ص) - نقطه‌ی اعتقاد همه، نقطه‌ی تمرکز عواطف همه‌ی انسان‌ها - باشد. ما مسلمان‌ها هیچ نقطه‌ی را به این روشنی و به این جامعیت - مثل وجود مقدس پیامبر (ص) - نداریم؛ که هم مسلمان‌ها به او معتقدند، هم علاوه بر اعتقاد، یک پیوند عاطفی و معنوی، دل‌ها و احساسات مسلمانان را به آن وجود مقدس متصل کرده است. این بهترین مرکز وحدت است. تصادفی و اتفاقی نیست که ما مشاهده می‌کنیم در این سال‌های اخیر، مثل دوران قرون وسطا و دوران تحلیل‌های مغرضانه‌ی مستشرقین که در آن دوران، به شخصیت پیامبر گرامی اسلام (ص) اهانت می‌کردند، در این قرن گذشته هم باز دیدیم که مستشرقین غیرمسلمان - مستشرقین غربی - یکی از نقاطی را که مورد تشکیک و در مواردی مورد اهانت قرار دارند، شخصیت مقدس و مبارک نبی اکرم بود.

در چند سال اخیر انسان، یک تهاجم مطبوعاتی و فرهنگی پلید و شومی را در اکناف عالم نسبت به شخصیت نبی اکرم (ص) مشاهده می‌کند، این می‌تواند حساب شده باشد، چون به این نقطه توجه شده است که مسلمانان می‌توانند برگرد محور وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام (ص) و اعتقاد و محبت و عشق به او گرد بیایند، لذا آن مرکز را مورد مناقشه قرار می‌دهند.

۲۵-۳. امیرالمؤمنین علی (ع) را محور وحدت قرار دهیم

امیرالمؤمنین محور وحدت است. همه‌ی دنیای اسلام در مقابل امیرالمؤمنین خاضع‌اند. شیعه و سنی ندارد. یک گروه کوچکی به نام نواصب، دشمنان امیرالمؤمنین بودند. در طول تاریخ اسلام، هم در دوران اموی و هم دوران عباسی، گروه‌هایی دشمن امیرالمؤمنین بودند؛ اما عامه‌ی دنیا اسلام - چه سنی مذهب، چه شیعه مذهب - امیرالمؤمنین (ع) را تجلیل می‌کنند. ائمه‌ی فقهی اهل سنت درباره‌ی امیرالمؤمنین، علی بن ابیطالب شعر مدح دارند. امام شافعی درباره‌ی امیرالمؤمنین اشعار مدح آمیز دارد. نه فقط درباره‌ی امیرالمؤمنین، بلکه درباره‌ی همه یا اغلب ائمه، خاضع‌اند. برای ما شیعیان هم، مقام و موقعیت این بزرگوارها - ائمه اهل سنت - شفاف و روشن و واضح است؛ اما آن‌ها نتوانستند برای خودشان این مسائل را روشن کنند. در مقام بحث و مجادله علمی، این مسائل قابل روشن شدن است.

۲۶-۳. دعوت به برادری اسلامی

یکی از راه کار های ایجاد وحدت بین شیعه و سنی دعوت به برادری اسلامی (اخوت اسلامی) است که حضرت امام خمینی (ره) تفرقه مسلمانان را یکی از مشکلات اساسی جهان اسلام می‌دانستند از این رو، بر وحدت اسلامی بین شیعه و سنی بسیار تأکید می‌کردند و آن را رمز پیروزی مسلمانان جهان می‌خواندند. حضرت امام خمینی (ره) بر مسأله وحدت اسلامی بین شیعه و سنی تأکید کرده‌اند و در این باره فرموده‌اند: «قرآن، عقد اخوت بین همه شما خوانده است. آن کسانی که در آخر نقطه

عالم مسلم و مؤمن است با کسی که در اول نقطه عالم هست، جدایی ندارند و مصالح خودشان را مصالح اسلام و مصالح همه ملت‌ها بدانند.» (خمینی، بی تا، ج ۱۳، ص ۲۷)

۲۷-۳. جلوگیری از ورود عامل استعمار به بحث اختلاف شیعه و سنی

اختلاف بین طرفداران دو عقیده بر اثر تعصبات یک امری طبیعی است و فقط مخصوص شیعه و سنی نیست، بین فرق شیعه در بین خودشان؛ و بین فرق سنی در بین خودشان، در طول زمان اختلافاتی وجود داشته است هم بین فرق فقهی و اصولی اهل تسنن - مثل اشاعره و معتزله، مثل حنابله و احناف و شافعیه - هم بین فرق مختلف شیعه، اختلافاتی وجود داشته است. این اختلافات وقتی به سطوح پایین - مردم عامی - می‌رسد، به جاهای تند و خطرناکی هم می‌رسد؛ دست به گریبان می‌شوند. علماء می‌نشینند با هم حرف می‌زنند و بحث می‌کنند؛ اما وقتی نوبت به کسانی که سلاح علمی ندارند، از سلاح احساسات، سلاح مادی و مشت استفاده می‌کنند. در دنیا این همیشه بوده؛ همیشه هم مؤمنین و خیرخواهان سعی می‌کردند که مانع بشوند؛ علماء و زبندگان تلاششان این بوده است که نگذارند سطوح غیرعلمی کارشان به درگیری برسد؛ لیکن از یک دوره‌ای به این طرف، عامل دیگری هم وارد ماجرا شد و آن «استعمار» بود. البته همیشه اختلاف شیعه و سنی مربوط به استعمار نیست، بلکه احساسات، بعضی از جهالت‌ها، بعضی از تعصب‌ها، بعضی از کج فهمی‌ها خود آنها نیز دخالت داشته است لیکن وقتی استعمار وارد شد، از این سلاح‌ها، حداکثر استفاده را کرد. برجستگان مبارزه با استعمار و استکبار، روی مسأله‌ی «وحدت امت اسلامی» تکیه‌ی مضاعف کرده‌اند. سید جمال‌الدین اسدآبادی معروف به افغانی و شاگرد او شیخ محمد عبده و دیگران و از علمای شیعه مرحوم شرف‌الدین عاملی و بزرگان دیگری، چه تلاشی کردند برای این که در مقابله با استعمار نگذارند این وسیله‌ی راحت در دست استعمار به یک حربه علیه دنیای اسلام تبدیل شود. امام بزرگوار ما از اول بر قضیه‌ی وحدت اسلامی اصرار می‌کرد. استعمار، به این نقطه چشم دوخت و از آن حداکثر استفاده را کرد، و در این کار انگیزی‌ها از بقیه‌ی دشمنان استعماری، متبحرترند؛ و آنها در ایران، ترکیه و کشورهای عربی، و در شبه قاره‌ی هند، سال‌ها زندگی کرده‌اند و با رموز کار آشنا هستند که چگونه می‌توان سنی را علیه شیعه تحریک کرد و چگونه می‌توان شیعه را علیه سنی تحریک کرد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، این حرکت استعماری شدت گرفت و در این سال‌های اخیر به خاطر این که جمهوری اسلامی توانست هدف بزرگی را به دست آورد و به قله‌ی بزرگی برسد و آن قله عبارت بود از «بیداری دنیای اسلام» انگیزه وداعی اختلاف افکنان و جبهه‌ی استکبار برای ایجاد اختلاف، شدیدتر و قوی‌تر شد. امروز در عراق، می‌خواهند شیعه و سنی را به جان هم بیندازند؛ در پاکستان، این کار را می‌خواهند بکنند، در افغانستان این کار را اگر بتوانند، می‌کنند و در ایران هم اگر بتوانند، می‌کنند. حتی ایادی آنها به لبنان رفتند برای اینکه بتوانند بین شیعه و سنی اختلاف بیندازند.

عواملی که بین شیعه و سنی اختلاف افکنی می‌کنند، نه شیعه اند و نه سنی، نه به شیعه علاقه دارند و نه به اهل تسنن، نه مقدسات شیعه را قبول دارند و نه مقدسات سنی را. چندین سال قبل، رئیس جمهور وقت آمریکا در سخنرانی‌اش به منفجر کردن حرم امامین عسکریین (علیهما السلام) در عراق اشاره کرد، که منفجر هم کردند. و این انفجار را به سنی‌ها نسبت دادند و شیعیان را تحریک کردند انفجار حرم امامین عسکریین را در همان شهری انجام دادند که مسلط بر امور امنیتی آن شهر و نیروهای مسلح در حال تردد در آن شهر، آمریکایی بودند. آیا چنین چیزی ممکن است که بدون اطلاع آمریکایی‌ها و بدون اجازه‌ی آنها این کار انجام گیرد؟

استعمار نو تلاش داشت و دارد با ترویج فرقه‌گرایی و تعصب‌های ناشی از آن، جهان اسلام را از پویایی، تحول و کارآمدی بازدارد و به درون خود مشغول سازد. موج ترورهای وحشیانه در مناطقی که ظرفیت تعصب‌های فرقه‌ای دارند،

انفجارهای مستمر در مساجد و مراکز مذهبی و بالاتر از همه اهانت به مرقد مطهر امامین عسکرین و تخریب حرم مطهر آن بزرگواران در سامرای عراق، نمونه‌ای از این تحرکات کور بود، که با موضع‌گیری هوشمندانه و حکیمانه‌ی رهبر فرزانه‌ی انقلاب اسلامی پس از حادثه‌ی سامرا و افشای انگیزه‌های اصلی آن اهانت، آتش جنگ احتمالی شیعه و سنی را فرونشاند.

۲۸-۳. قانون اساسی، محور اتحاد شیعه و سنی

یکی از بهترین راهکارهای عملی برای اتحاد بین شیعه و سنی، التزام عملی به قانون اساسی است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، به منظور خودداری از اختلافات مذهبی و ایجاد وحدت بین پیروان فرقه‌های مختلف اسلام، سیاست انسجام اسلامی به صورت اصولی در منشور نظام جمهوری اسلامی ایران - یعنی قانون اساسی - نیز مورد توجه قرار گرفته است. وحدت امت اسلام که ریشه در قرآن کریم و سنت پیامبر گرامی اسلام (ص) دارد، به عنوان یکی از استراتژیک‌ترین و حیاتی‌ترین اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در اصول ۱۱ و ۱۲ قانون اساسی تجلی یافته است. در اصل ۱۱ آمده است: «به حکم آیه کریمه «ان هذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَاَنَارِبُكُمْ فَاعْتَبِرُوا» (انبیاء/ ۹۲) همه مسلمانان یک امت‌اند و دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است سیاست کلی خود را بر پایه‌ی ائتلاف و اتحاد ملی اسلامی قرار دهد و کوشش پی‌گیر به عمل آورد تا وحدت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جهان اسلام را تحقق بخشد.

قانون اساسی، همچنین احترام به مذاهب دیگر اسلامی را مورد عنایت قرار داده، اصل دوازدهم آن چنین مقرر می‌دارد: دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل الی‌الابدغیر قابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی - اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی وزیدی - دارای احترام می‌باشند و پیروان این مذاهب در انجام مراسم مذهبی طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارشاد و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند و در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذاهب خواهد بود؛ با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.

جمهوری اسلامی ایران در تمامی صحنه‌ها وحدت شیعه و سنی را عملاً به نمایش گذاشته و دست به اقدامات گوناگونی زده است. تشکیل مجمع «التقريب بين المذاهب الاسلاميه» توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۶۹ با هدف ایجاد نزدیکی بین فرقه‌های اسلامی، از جمله این موارد می‌باشد. مجمع مذکور در طی این مدت تلاش زیادی در جهت نزدیک نمودن افکار شیعه و سنی و تمرکز بخشی به نقاط اشتراک آنها کرده است.

۲۹-۳. توجه بیشتر به هفته ی وحدت

اعلام ۱۲ تا ۱۷ ربیع‌الاول توسط امام خمینی (رحمة الله علیه) به عنوان هفته‌ی وحدت، نقش مهمی در ایجاد وحدت اسلامی - وحدت بین شیعه و سنی - داشته و دارد. و باید توجه بیشتری به این هفته داشت و به آن اهمیت داد. از آنجایی که اهل سنت ۱۲ ربیع‌الاول و شیعیان ۱۷ ربیع‌الاول را تاریخ ولادت پیامبر گرامی اسلام دانسته و جداگانه به برگزاری مراسم این روز بزرگ و تجلیل از آن می‌پرداختند و خود شاید یک عامل اختلافی هم محسوب می‌شد، اینک به جهت نامگذاری هفته‌ی وحدت بین این دو تاریخ از سوی امام خمینی (رحمة الله علیه)، نه تنها این عامل اختلاف، خود به عامل وحدت تبدیل شده، بلکه فرصت مناسبی ایجاد کرده است تا همه ساله به مدت یک هفته، اندیشمندان و پیروان این دو مذهب در کنار یکدیگر جمع شوند و با تکیه بر نقاط اشتراک خویش به بحث و بررسی پرداخته و بر وسعت دامنه‌ی وحدت اسلامی بیفزایند.

۳-۳۰. تبلیغ کردن برای وحدت اسلامی

یکی از خدمات‌هایی که دشمنان ما به ما می‌کنند، این است که به ما نشان می‌دهند در تبلیغ روی چه نقاطی باید متمرکز شویم. امروزه همه‌ی دستگاه‌های تبلیغی دشمن دست به دست هم داده‌اند و تبلیغات خود را بر روی چند نقطه متمرکز کرده‌اند. در رأس آنها هم تبلیغات صهیونیست‌هاست. صهیونیست‌هایی که سرمایه‌داران بزرگ کشورهای آمریکا را تشکیل می‌دهند و بر سیاست آن کشور مسلط‌اند. امروز متأسفانه کشور آمریکا، دولت آمریکا، کنگره‌ی آمریکا - در زمینه‌های گوناگون - مالی، تبلیغاتی، فرهنگی و غیره - اسیر طلسم صهیونیست‌اند. تبلیغات رسانه‌ای دنیا هم غالباً در اختیار این‌هاست. این خبرگزاری معروفی که شما می‌بینید، عمده‌شان در اختیار همین مجموعه‌اند. بعضی‌ها هم که متعلق به آنها نیستند، با آنها همسو و هم‌جهتند.

اگر تبلیغات دشمنان اسلام را نگاه کنید و بررسی نمایید، مشاهده خواهید کرد که در مورد کشور عزیز و ملت بزرگ و قهرمان و در عین حال مظلوم، بر روی چند نقطه متمرکزند: اول اختلاف و تفرقه بین شیعه و سنی است، همان داستان قدیمی «تفرقه بینداز، حکومت کن»، همان درد و بلای عمده‌ای که از قدیم در جان ملت‌ها می‌افتاده است. دشمنان درصدد این هستند که بین شیعه و سنی تفرقه ایجاد کنند، یا اگر هرچه تلاش کردند، دیدند نمی‌توانند تفرقه ایجاد کنند، شایعه‌ی تفرقه بیندازند.

برگزاری کنفرانس‌های اسلامی، تأثیر بسیار زیادی در ایجاد وحدت اسلامی دارد. و همین کنفرانس‌های اسلامی به حمد و عزت الهی، موجب عزت امت اسلامی و ملت عزیز ایران شده است؛ «من کان یرید العزّه فله العزّه جمیعاً» (فاطر / ۱۰) هر کس عزت می‌خواهد، سراغ خداوند متعال برود خداوند متعال به او عزت خواهد داد. در این کنفرانس‌ها، این ایه‌ی شریفه، خودش را نشان می‌دهد و دست قدرت الهی و عزت الهی، ملت ایران و دولت ایران و مسئولان کشور را در دنیا مثل خورشیدی روشنی بخش و باشکوه و منور جلوه می‌دهند. علی‌رغم میل آمریکا، بوسیله‌ی برگزاری این کنفرانس‌ها، همه‌ی سیاست‌های آمریکا در مورد ایران شکست خورد. و دشمنان اسلام - در صدر آنها آمریکا - چون دیدند که این کنفرانس‌ها، نشان دهنده‌ی وحدت، یکپارچگی، مدیریت قوی، همکاری صمیمانه بین مسئولان کشور و مردم و بین شیعه سنی است، شروع به ساختن شایعات و ایجاد اختلاف بین شیعه و سنی کردند. از همان اوایل تشکیل کنفرانس تا به حال شایعه‌ی اختلاف را ترویج می‌کنند البته کسی هم گوشش بدهکار نیست و اعتنایی هم نمی‌کند؛ چون شواهد و قرائن و نصوص و همه چیز برخلاف شایعات آنهاست. پیداست که به مسأله‌ی اختلاف خیلی اهمیت می‌دهند. ما باید درست نقطه‌ی مقابل این جریان حرکت کنیم. اولاً، سعی کنیم اختلاف نباشد، ثانیاً سعی کنیم شایعه‌ی اختلاف که دشمنان آن را رشد و پرورش می‌دهد، نباشد. کسانی که شایعه‌ی اختلاف را در داخل تقویت می‌کنند، مثل کسانی هستند که خود اختلاف را دامن می‌زنند. دست‌های پلیدی سعی می‌کنند ایجاد اختلاف کنند. اگر هم دیدند این کار شدنی نیست، به شایعه پراکنی دست می‌زنند. مثل اینکه دشمن سعی دارد به جبهه‌ی حق شکست وارد کند، وقتی از شکست دادن مأیوس شد، از ابزار شایعه استفاده می‌کند مثلاً الآن است که شکست بخورند! الآن است که عقب‌نشینی کنند! و ...

نقطه‌ی دوم، تیره و تار و مبهم جلوه دادن آینده است. سعی دشمن این است که نشان دهد آینده مبهم و تیره و تار است و معلوم نیست که چه خواهد شد و به کجا می‌رسند. وظیفه‌ی مبلغ دین و مبلغ معنویت و پیام‌آور حقیقت این است که مردم را امیدوار کند و یأس را از آنها دور کند. یأس، بزرگ‌ترین دشمن یک ملت است باید سعی و تلاش گردد که یأس از مردم زدوده شود.

۳۱-۳. نامگذاری سال وحدت شیعه و سنی

نامگذاری سالی به عنوان سال وحدت بین شیعه و سنی، از سوی دولت جمهوری اسلامی ایران تأثیر بسزایی در تقویت اتحاد مسلمانان دارد. و این یکی از راه‌کارهای سازنده در ایجاد وحدت بین شیعه و سنی می‌باشد. نامگذاری سال ۱۳۸۵ به نام مبارک پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) از سوی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در شرایطی که تبلیغ می‌شد ایران به دنبال فعال کردن هلال شیعی است، از تدابیر ماندگار بوده است. گرچه مفهوم «انسجام اسلامی» آن است که سال ۱۳۸۶ و همه‌ی سال‌ها متعلق به پیامبر اعظم اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) و متبرک از آن وجود مقدس است که اگر همه‌ی ما به نعمت هدایت مشرف شده‌ایم، در سایه‌ی مجاهدت‌های اوست و همه‌ی ما صرف نظر از رنگ و نژاد و مذهب در زمره‌ی امت واحده‌ی این پیامبر عظیم‌الشأن هستیم. کشورهای اسلامی، هر کدام به نوعی دارای ذخایر ارزشمندی هستند که مورد طمع بیگانگان می‌باشند و راه غارت این ذخایر درگیر کردن آنها با یکدیگر است. دشمن از این فرصت به خوبی بهره می‌گیرد و هرگز نمی‌گذارد مطابق دستور قرآنی «اعتصام به حبل الهی» این کشورها به یک اتحاد (انسجام) برسند. تأکید رهبر فرزانه انقلاب، بر انسجام اسلامی و وحدت بین این کشورها و نقش نخیکنان جهان اسلام در این خصوص، امری مهم است؛ تا آن جا که ایشان بر تدوین منشور وحدت اسلامی به همت علمای اسلام تأکید دارند.

۳۲-۳. ایجاد وحدت در گرو تمسک به ثقلین

اگر مسلمانان به وصیت پیامبر گرامی (صلی الله علیه و آله و سلم) جامعه‌ی عمل پوشانده بودند و با تمسک به دو میراث گران بهای آن حضرت (کتاب و اهل بیت (علیهم السلام)) اتحاد بین خودشان را حفظ کرده بودند، اکنون امت منسجم اسلامی بر جهان حکومت می‌کرد و در عصر کنونی نیز اگر همه‌ی مسلمانان یعنی دنیای اسلام که بیش از یک میلیارد نفر در دنیا جمعیت دارد، یکپارچگی و انسجام بین خودشان را حفظ نمایند و مخصوصاً اگر سران کشورهای اسلامی با اتکاء به تعالیم اسلام ناب، دست از سرسپردگی در مقابل ابرقدرت‌های ظاهری بردارند، میتوانند با تمسک به همان دو میراث گرانقدر رسول اعظم (ص) یعنی قرآن کریم و ائمه اطهار (ع)، به راحتی بر استکبار جهانی فایق آمده، بر همه جهان مسلط شوند.

براساس فرمایش مقام معظم رهبری، همه‌ی مسئولان باید برای تقویت اتحاد بین شیعه و سنی در داخل و خارج کشور تمام تلاش خود را به کار گیرند. حوزه‌های علمیه و علمای کشورهای اسلامی، باید منشورات وحدت اسلامی را مورد توجه قرار دهند.

نتیجه گیری

از آن چه که در این تحقیق گفته شد به خوبی روشن گردید که ایجاد وحدت بین شیعه و سنی، بدون توجه به راه‌حل‌ها و روش‌هایی که در قرآن کریم و سنت نبوی آمده است، امکان پذیر نیست؛ این روش‌ها باید جنبه عمل به خود بگیرند و موالیان اهل بیت (ع) بیش از هر گروه و مذهب دیگر سزاوار اقتدا به روشی هستند که با سماحت کامل به آنان توصیه کرده و اصول وحدت بخشی را در طول زندگی پایبند بوده‌اند. آنان به شیعیان این نکات وحدت بخش را توصیه کرده و از شیعیان می‌خواسته‌اند که از هرگونه سخن و عملی که اختلاف و نزاع و برافروختن جنگ مذهبی را به دنبال دارد، پرهیز کنند. بدون شک این نکات نیازمند تنظیم منشور و تدوین روش کاربردی است که باید از سوی فرهیختگان جامعه اسلامی انجام بگیرد، این منشور باید در جمع عالمانی از شیعه و سنی انجام گیرد و فرهنگ‌سازی و نهادینه شود و به صورت فرهنگی با حرکتی که در جهت ایجاد اختلاف میان مسلمانان است، مبارزه شود. بنابراین به خاطر اهمیت این اجتماع، خداوند در قرآن سوره ای به

نام جمعه اختصاص داده است. همچنین کنگره عظیم حج از جمله برنامه ها و شعائر دینی است و زمینه پیوندهای عاطفی اجتماعی و مذهبی مسلمانان را فراهم ساخته است و همسانی و همانندی نیت، آداب، مناسک، رنگ لباس حاجیان و حضور هماهنگ آنان از هر ملیت و زبان و مذهبی است. و دلایل مهمی گواه بر زشت بودن تفرقه می باشد. نهایتاً نتیجه برادری ایمانی چیزی جز عزت و رهایی از ذلت عمومی و اجتماعی جامعه اسلامی نسبت به جوامع دیگر نخواهد بود؛ زیرا کسانی که از نعمت برادری برخوردار می شوند در کنار یکدیگر و برای یکدیگر و در راستای هدف مشترک و وحدت رویه حرکت می کنند و از هرگونه پراکندگی در هدف و روش، دوری می ورزند و در دل دشمنان ترس و واهمه می اندازند و دشمنان، اینها را قوی می یابند.

فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه، سید رضی، ترجمه دشتی، انتشارات سوره، ۱۳۷۹.
۳. «تفسیر نمونه» مکارم شیرازی، ناصر، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، بی تا.
۴. «تفسیر المیزان»، طباطبایی، سید محمدحسین، انتشارات جامعه مدرسین، بی تا.
۵. تفسیر مجمع البیان، علامه طبرسی، فضل بن حسن، ترجمه ی محمد بیستونی، نشر آفاق، ۱۳۶۹.
۶. «تفسیر قرآن برگرفته از آثار امام خمینی (ره): سید محمد علی ایازی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ۱۳۸۵.
۷. «مبانی، اصول و اهداف سیاست خارجی دولت اسلامی»، سید صادق حقیقت، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۵.
۸. «وحدت از دیدگاه امام خمینی (ره)، خمینی، روح الله، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۶۸.
۹. «صحیفه نور»، خمینی، روح الله، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، بی تا.
۱۰. «وحدت جوامع در نهج البلاغه»، سعید بند علی، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۰.
۱۱. «همبستگی ادیان و مذاهب اسلامی» ابراهیم جناتی، محمد، انتشارات انصاریان، ۱۳۸۱.
۱۲. «پرتوی از نهج البلاغه» زارع، سعید، انتشارات آل محمد، ۱۳۸۲.
۱۳. «آزادی در قرآن»، ایازی، سید محمد علی، مؤسسه ذکر، ۱۳۸۰.
۱۴. «همبستگی مذاهب اسلامی» بی آزار شیرازی، عبدالکریم، انتشارات انصاریان، ۱۳۸۰.
۱۵. «مباحثی پیرامون وحدت اسلامی» ابراهیم سید علوی، نشر مطهر، ۱۳۸۱.
۱۶. «وسائل الشیعه» حر عاملی، مؤسسه آل البيت، ۱۴۱۴.
۱۷. «فرهنگ نامه»، دهخدا، علی اکبر، تهران، دانشگاه تهران، بی تا.